

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА НБУВ

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення

/ моніторинг інформаційного поля /

№ 3 (травень-червень 2024)

КИЇВ 2024

Засновники: Дослідницька служба Верховної Ради України
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.
Заснований у 2024 році. Видається раз на два місяці.
Редакційна колегія: Л. Ваолевська, Н. Іванова, І. Мищак, Ю. Половинчак

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 3 (гравень-червень 2024)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),

О. Гаранін, О. Карашук, С. Юхно.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення / Дослідницька служба
Верховної Ради України, Національна юридична бібліотека НБУВ.
Київ, 2024. Вип. 3

ЗМІСТ

ПРАВОСУДДЯ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

Підсудність справ щодо податкових спорів банкрута3

ЕКОНОМІЧНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

До питання збільшення податків для подолання бюджетного розриву ...5

Ринок землі7

СОЦІАЛЬНА ТА ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

Трудові права ветеранів9

До питання затвердження стандарту української мови як іноземної11

Закон «Про внесення змін до деяких законів України
щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти»14

ГАЛУЗЕВА ПОЛІТИКА

Адаптація України до кліматичного законодавства

Європейського Союзу16

ПРАВОСУДДЯ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

Підсудність справ щодо податкових спорів банкрута

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Юрій Колос, адвокат, радник Адвокатського об'єднання Юридична фірма «Василь Кісіль і Партнери»

Податкові спори банкрута: де розглядати?

На сьогодні, однією з проблем процедури банкрутства є її тривалість. За даними рейтингу Doing Business Світового Банку за 2020 рік, середня тривалість процедури банкрутства в Україні становила приблизно 3 роки. Цю цифру можна вважати досить умовною і оптимістичною, оскільки банкрутство великих компаній або державних підприємств може тривати й більше 10 років. Також статистика вказаного рейтингу, коли він проводився, не враховувала сучасних реалій війни – затримок у судочинстві через повітряні тривоги або перебоїв з електропостачанням у певних регіонах України.

Одним із факторів, який впливає на строк процедури банкрутства, є те, наскільки швидко будуть розглянуті грошові вимоги кредиторів до боржника та пов'язані з цим судові спори. Чим більше у боржника кредиторів і чим більше у нього нерозглянутих спорів щодо боргів, тим довше триватиме процедура банкрутства. Зокрема, одним із кредиторів неплатоспроможних компаній і громадян, як правило, є держава в особі податкових органів, які висувають до боржника претензії стосовно сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

Станом на сьогодні, в силу деяких юридичних нюансів, спори боржника з державою стосовно сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів не віднесені до компетенції господарського суду, який розглядає процедуру банкрутства, і розглядаються окремо – у адміністративних судах. На практиці це означає, що усі кредитори, незалежно від форми власності і правової природи грошових вимог, зокрема державні підприємства, судяться з боржником в одній справі (у справі про банкрутство), а питання стосовно податкових зобов'язань і податкових боргів – вирішуються іншим судом в інших справах.

Як наслідок, **господарський суд, який розглядає справу про банкрутство, нерідко змушений чекати, поки адміністративні суди закінчать розгляд податкових спорів боржника**, або отримує «сюрприз» під кінець процедури банкрутства у вигляді нового кредитора – податкового органу, який приносить рішення адміністративного суду, що дає підстави для визнання грошових вимог, які не були враховані під час процедури банкрутства. З точки зору юридичної процедури, це було ще б півбіди, якби адміністративні суди самі не розглядали податкові спори по 2-5 років (з урахуванням часу на апеляційний і касаційний перегляд судових рішень).

У підсумку прості арифметичні розрахунки підтверджують, що середньостатистична справа про банкрутство, яка мала б тривати 3 роки, може тривати 5-8 років, якщо боржник має невирішений податковий спір із державою.

Вирішити цю проблему можуть законодавчі зміни щодо уточнення юрисдикції податкових спорів за участю боржника, який перебуває у процедурі банкрутства. Справа в тому, що у процедурі банкрутства діє принцип концентрації, який полягає у тому, що всі майнові спори із боржником має вирішувати суд, який розглядає справу про банкрутство. Це принцип є виключенням із звичайних юрисдикційних правил з метою спрощення і пришвидшення процедури банкрутства.

Для кращого розуміння принципу концентрації наведемо такий приклад. Трудовий спір працівника із підприємством щодо стягнення невиплаченої заробітної плати або компенсації має розглядатися судом загальної юрисдикції (районним чи міськрайонним судом). Однак, якщо

підприємство перебуває у процедурі банкрутства, то цей же спір має розглянути господарський суд, який вирішує справу про банкрутство. Таким чином досягається «концентрація» і розгляд усіх грошових спорів боржника в одному місці – в суді, який вирішує справу про банкрутство.

Виникає логічне запитання: якщо в силу принципу концентрації закон допускає зміну правил підсудності окремих видів спорів на користь господарського суду, який вирішує справу про банкрутство, то чому стосовно податкових спорів (грошових вимог держави до боржника) є виключення? Чому самі ці спори мають розглядатися окремо (адміністративними судами)?

Логічної відповіді на це запитання не існує. Можна лише припустити, що між господарськими та адміністративними судами є «конкуренція» стосовно розгляду цієї категорії спорів, яка свого часу мала наслідком передання розгляду податкових спорів від господарських до новостворених адміністративних судів.

Повертаючись до питання удосконалення та оптимізації процедури банкрутства, варто звернути увагу на законодавчі ініціативи щодо вирішення описаної проблеми, а саме – передання господарським судам, які розглядають справи про банкрутство, права розглядати податкові спори стосовно тих боржників, щодо яких вже порушена справа про банкрутство.

Законопроект 11128 від 26.03.2024 пропонує остаточно закріпити право на розгляд податкових спорів за адміністративними судами, тобто «у відриві» від процедури банкрутства. Така ініціатива мотивована публічно-правовим характером податкових спорів та неоднаковою судовою практикою у питаннях адміністративної юрисдикції спорів, стороною у яких є платник податків, щодо якого порушено справу про банкрутство.

Альтернативний законопроект 11128-1 від 10.04.2024 пропонує інший підхід, а саме: передати право на вирішення податкових спорів боржника із державою до юрисдикції господарського суду, який розглядає справу про банкрутство. В інших випадках, коли платник податків не перебуває у процедурі банкрутства, право розгляду податкових спорів і далі залишається за адміністративними судами. Запропонований підхід, на думку автора статті, є логічним продовженням і розвитком принципу концентрації справ за участю боржника, який матиме позитивний ефект для пришвидшення розгляду справ про банкрутство загалом і для вирішення податкових спорів боржників зокрема.

Сам по собі критерій публічно-правового спору, на думку автора статті, не є достатнім для виправдання «виокремлення» податкових спорів із процедури банкрутства, адже в процедурі банкрутства вирішуються як приватно-правові, так і публічно-правові питання. Зокрема, у процедурі банкрутства господарський суд вирішує публічно-правові питання щодо списання податкових боргів, банкрутства державних підприємств та продажу їхнього майна та ін. При цьому дотримання балансу приватно-правових та публічно-правових інтересів є одним із завдань процедури банкрутства.

Таким чином, **пропозиція законодавця (у законопроекті 11128) остаточно закріпити податкові спори боржника за адміністративними судами не враховує специфіки і завдань процедури банкрутства, а тому в цілому є шкідливою. У цьому питанні варто продемонструвати більш гнучкий підхід до юрисдикції на користь швидкого і ефективного вирішення справ про банкрутство.**

Ба більше, у такому підході зацікавлена і сама держава, бо чим швидше вирішуватиметься податковий спір із боржником і чим швидше будуть погашені вимоги кредиторів боржника у справі про банкрутство, тим швидше держава отримає у бюджет стягнуті із боржника податкові борги. Тому публічний інтерес тут полягає саме у пришвидщенні процедури банкрутства, а не у штучному відокремленні окремих спорів у інші юрисдикції через формальні ознаки таких спорів як публічно-правових.

Сподіваємося, що проблема податкових спорів платника податків, які перебуває в процедурі банкрутства, буде вирішена на користь швидкої та ефективної процедури банкрутства, і, як

наслідок, збільшення частки погашених податкових зобов'язань банкрутів перед державою (https://censor.net/ua/blogs/3490728/odnyu_z_problem_protседuri_bankrutstva_trivalst). – 2024. – 22.05).

ЕКОНОМІЧНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

До питання збільшення податків для подолання бюджетного розриву

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Михайло Лавровський, директор Інституту Економічного Лідерства, член Ради громадського контролю Бюро економічної безпеки України

Збільшення податків для подолання бюджетного розриву: чи є альтернативи?

Наприкінці травня, видання Forbes із посиланням на чотирьох депутатів із фінансово-економічного блоку Ради та джерело у Кабміні повідомило, що Мінфін готує законопроект про підвищення військового збору та податку на додану вартість.

Військовий збір пропонується підвищити з 1,5 % до 5 % та поширити його на ФОПів (що збільшить їхнє податкове навантаження до 10 %). Щодо підвищення рівня ПДВ – видання повідомило, що дискусії ще тривають. Ймовірно підвищення – на 2–3 відсоткових пункти (зараз 20 %). За розрахунками Forbes, підвищення ставки військового збору для найманих працівників (без урахування запровадження військового збору для ФОП) може додатково поповнити бюджет на 90-100 млрд грн на рік. Підвищення ставки ПДВ додасть від 70 до 120 млрд грн. Розрахунки Центру економічної стратегії теж називають цифрою у схожому діапазоні, що підвищення ставки ПДВ потенційно принесе держбюджету додаткові 93 млрд грн у річному вимірі.

Необхідність підвищення ПДВ та військового збору

Чинники, які зумовлюють необхідність підвищення ПДВ та військового збору, можуть бути розподілені на декілька ключових аспектів:

Фінансування сектору оборони. З огляду на війну та подальшу перманентну загрозу національній безпеці завдяки північному сусіду, збільшення військового збору може забезпечити додаткові кошти для фінансування Збройних Сил та інших оборонних структур;

Поповнення державного бюджету. Підвищення ПДВ є одним із найефективніших засобів збільшення надходжень до державного бюджету і разом з тим не призведе до катастрофічних умов для економіки;

Для залучення міжнародної фінансової підтримки та кредитів від таких організацій, як Міжнародний валютний фонд, Україна повинна виконувати певні умови, й такою умовою є збільшення податкових надходжень.

Ризики, пов'язані з підвищенням ПДВ та військового збору

Основними потенційними ризиками є:

Зростання податкового тиску на малий та середній бізнес. Підвищення ставок податків може значно ускладнити діяльність ФОПів, особливо тих, що працюють у галузях з низькою маржинальністю;

Скорочення кількості платників та розширення тіньового бізнесу. Якщо податковий тиск стане надмірним, значна частина ФОПів може вирішити перейти «в тінь», аби уникнути додаткових фінансових навантажень. Це може мати протилежний ефект – зменшення надходжень до державного бюджету замість запланованого їх збільшення. А також з іншого боку, ризики для скорочення платників, коли лєвова частина перейде на другу групу ФОП чи загальну систему оподаткування;

Збільшення витрат для кінцевого споживача. Підвищення ПДВ потенційно може призвести до зростання цін на товари та послуги, що обтяжить фінансове становище населення, найбільш відчутно це буде для малозабезпечених громадян;

Зростання схем з податковим кредитом, коли деякі експортери зможуть маніпулювати обсягами придбаних товарів з ПДВ, простіше кажучи завищувати їх, щоб отримати відшкодування.

Перелічивши низку потенційних за і проти, Інститут Економічного Лідерства наголошує, що перед тим як збільшувати податки, варто провести домашню роботу та розглянути та використати усі можливі шляхи з наповнення бюджету. Насамперед почати варто з більш раціонального підходу до власних видатків. Нарешті відмовитись від дотаційної тарифної політики, яка за оцінками експертів, через штучне утримування тарифів, приносить державному бюджету втрат у сумі близько 100 млрд гривень на рік. Варто запровадити ринкову ціну на тарифи на газ, електроенергію, воду тощо, з відповідними механізмами надання адресних субсидій громадянам, які дійсно цього потребують. Певні кроки в цьому напрямку робляться, як от нещодавне збільшення тарифів на електроенергію, і це певною мірою покращить ситуацію, але не набагато, тому що ціна встановлена Урядом майже вдвічі нижча від ринкової.

Ще одним з найбільш очевидних чинників є потреба в вирішенні ситуації з найбільшими схемами ухилення від сплати податків – тіншовим імпортом, контрабандою, підакцизною продукцією тощо. На цьому, починаючи з 2017 у власних дослідженнях наголошували колеги ЕЕП, ICET та CASE у своєму дослідженні про схеми ухилення від оподаткування. Зокрема подолання цих проблем за розрахунками експертів може принести 250-400 млрд гривень щорічно. Та з чого випливає наступний важливий пункт – необхідність реформування Бюро економічної безпеки, Митниці та Податкової. Тому що саме шляхом посилення їх інституційної спроможності цих органів, вдасться мінімізувати наявні схеми уникнення оподаткування та принести до державного бюджету чималі гроші щорічно.

Забути й не пропонувати недоцільні популістичні ідеї, на кшталт програми «кешбеку на українське». Перш за все, говорячи про цю пропозицію, варто пояснити, що це є складним в адмініструванні рішенням, а також обтяжливим для держбюджету, особливо в умовах постійного дефіциту, коли пропонуються збільшувати податки. Тому тут варто підсвітити ініціативу, яку ми в Інституті Економічного Лідерства повністю підтримуємо та яку днями запропонувало об'єднання аналітичних центрів «Економічна експертна платформа» щодо відмови від цієї ідеї.

Згадане вище адміністрування податків, де варто уваги й те, що перед ініціативами збільшення ПДВ, що нараз існує досить критична потреба щодо покращення адміністрування цього податку. Це підтверджують висновками з річного звіту Ради бізнес-омбудсмена за 2023 рік, де ключовими пунктами є те, що Рада з'ясувала, що 99+% податкових надходжень забезпечуються саме коштом добровільної сплати податків, а частка надходжень від донарахувань, визначених в результаті перевірок, за останні 6 років не досягала й 1 %. А також те, що податкові питання посідають перше місце у топ-3 турбот для бізнесу (60 %) за результатами опитування Ради в I кварталі 2024 року. Це знову ж таки підтверджує на необхідності реформування ДПС та комплексній зміні підходів Податкової, відході від розуміння презумпції вини платників податків та встановленні довірливих відносин між державою та підприємцями.

Підсумки

Отже, підвищення ПДВ та військового збору для ФОПів в Україні є досить складним питанням. Виглядає так, що в умовах війни та теперішньому стані української економіки підвищення податків безальтернативне рішення. І з одного боку – це так. Але з іншого, це рішення може в короткотерміновому вимірі зміцнити фінансову спроможність держави та підтримати оборонний сектор, з іншого – несе в собі низку ризиків, які можуть нівелювати такі заходи у довгому періоді. Прийняття такого рішення вимагає ретельного аналізу та балансу між необхідністю збільшення надходжень до бюджету шляхом інших напрямків, скороченням непотрібних видатків та

дотаційної політики, а також підтримкою економічної стабільності та розвитку підприємництва в Україні (https://censor.net/ua/blogs/3493439/zbilshennya_podatkiv_dlya_podolannya_byudjetnogo_rozryvu_chy_je_alternatyvy). – 2024. – 07.06).

Ринок землі

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Михайло Лавровський, директор Інституту Економічного Лідерства, член Ради громадського контролю Бюро економічної безпеки України

Ринок землі в Україні: тільки для «своїх»?

Ринок землі відкрили ще у 2019 році, а з початку 2024 в рамках другого етапу реформи право купувати та продавати землю отримали юридичні особи, засновані громадянами України. Третій етап реформи передбачає відкриття ринку землі для громадян ЄС. Тож, критично важливо, щоби влада не гальмувала завершальний етап реформи.

Однак за наявності суспільного запиту та політичної волі уряду Україна може тривалий час зберігати заборону на придбання землі іноземцями. Навіть вступ України до ЄС не гарантує появи відкритого для всіх ринку землі.

В українському суспільстві є чимало стереотипів щодо відкриття ринку землі для іноземців. Наприклад, останнє проведене опитування свідчить, що 79 % проти надання іноземцям права купувати в Україні землі сільськогосподарського призначення. Підтримують таку ініціативу лише 15 %. Подекуди ця думка ґрунтується на популістичних погрозах іноземного впливу. Але чи не є обмеження іноземного капіталу в аграрному секторі обмеженням потенціалу української економіки?

Мета ринку землі – привабити інвестиції в умовах війни

Сьогодні Україну важко назвати привабливим об'єктом для інвестицій передусім через безпекові проблеми. Тож задача влади – це запровадити певні умови для приваблення інвестицій, які б компенсували ці проблеми. Іноземні інвестори бачать «українську житницю» як засіб виробництва і гарний об'єкт інвестування.

Чому варто відкривати ринок землі для іноземних компаній?

Будь-який захід іноземного капіталу в країну супроводжується появою нових технологій та впровадженням сучасних практик, що підвищить продуктивність агросектору. Землевласники також виграють від цього. Популістичні історії про те, що українську землю розкуплять за безцінь, не є правдивими. Навпаки, як показує європейський досвід, країни з більш ліберальними ринковими моделями характеризуються відносно вищими ціною землі та розміром орендної плати за неї, а також швидшими темпами зростання її вартості. Наприклад, в Нідерландах немає обмежень щодо права власності на землю для іноземних фізичних та юридичних осіб, а також відсутня регуляція цін. Однак, як зазначимо нижче, лише лібералізації ринку недостатньо для успіху.

Сенсу в жорстких заборонах немає

Існування заборони на придбання землі іноземцями в Україні суперечить європейських правовим практикам.

Історія інших країн Центрально-Східної Європи, що доєдналися до ЄС, свідчить про те, що наявність заборон не перешкоджає купівлі землі іноземцями. Навіть навпаки: з їх вступом до ЄС площі землі в руках іноземців зросли.

У багатьох державах процвітали різноманітні схеми обходу заборони на придбання землі іноземцями. У Польщі, де продаж землі іноземцям був заборонений до 2016 року, близько 200 тис га було придбано компаніями з Нідерландів, Данії, Німеччини, Британії із залученням

номінальних покупців – поляків, які купували землю і готові були її передати своїм «довірителям» після зняття заборони.

У цьому випадку можна згадати перуанського економіста Де Сото, згідно з яким існування подібних схем і заборон тільки погіршує економічне становище, адже активом не можна користуватися в повній мірі, поки він перебуває у легальній площині.

У 2019-му році у процесі глобального суспільного обговорення земельної реформи заступник голови аграрного комітету сейму Литовської Республіки, ексміністр сільського господарства Литви Казіс Старкевічус зазначив, що під час перехідного періоду до 2014 року, коли іноземці отримали право купувати землю, іноземні корпорації змогли обійти заборону через купівлю корпоративних прав компаній, які володіли землею.

Тож, немає жодного сенсу залишати цю заборону на законодавчому рівні, якщо подібні практики будуть існувати. Значно вигідніше створити легальний фрейм, в якому вони відбуватимуться та правила, яким будуть підпорядковуватися.

Як врегулювати ринок землі для іноземців?

Питання обмеження ринку землі для іноземців є предметом окремих дискусій, адже в різних країнах існують різні практики.

Наприклад, у Польщі для цього потрібно отримувати спеціальний дозвіл, у Болгарії іноземні особи чи компанії можуть придбати землю сільгоспризначення, проте лише за умови, що вони проживають чи ведуть свою діяльність на території Болгарії понад 5 років.

У країнах Центрально-Східної Європи земля є відносно дешевою для інвесторів з Західної Європи, а також подекуди більш родючою. Тому запровадження обмежень обґрунтовані побоюванням, що абсолютна більшість землі залишиться в руках іноземців, а вітчизняний власник лишиться у меншості. Однак ринкова логіка підказує, що якщо вітчизняний виробник є менш ефективним, то українська економіка виграє від більш ефективного іноземного інвестора. До того ж, поява ефективної іноземної корпорації чи компанії на українському ринку гарантує робочі місця, яке може також вирішити проблему безробіття.

Моделі регулювання, які можна запровадити, є різноманітними. Наприклад, в балтійських країнах є розповсюджена практика визначати, що придбати землю сільгоспризначення можуть тільки ті фізичні особи, які протягом тривалого часу займалися відповідною діяльністю. Це регулювання може вберегти від недбалого ставлення до землі.

Інша модель – коли обмежується загальна площа сільськогосподарських земель, яку можуть купувати фізичні особи або ж юридичні особи. Однак подібна практика призводить до фрагментації сільськогосподарських угідь, яка негативно впливає на продуктивність в аграрному секторі.

Що ще важливо для ринку землі?

На жаль, лише родючості українських земель, відносної дешевості і навіть відсутності жорстких регуляцій для потенційних інвесторів не достатньо для буму в аграрному секторі. Критично важливим є відсутність бюрократії, а також верховенства права та гарантування права власності. Саме впевненість в правовому полі є ключовим фактором для інвестора. Повертаючись до початкового питання, Україна наразі не використовує свій потенціал для приваблення інвестицій на повну. Однак жодна реформа для цього не спрацює, якщо засади всіх інституцій не відповідають принципам верховенства права та ринкової економіки, де правила гри є однаковими для всіх (https://censor.net/ua/blogs/3494641/rynok_zemli_v_ukrayini_tilky_dlya_svoyih). – 2024. – 14.06).

СОЦІАЛЬНА ТА ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

Трудові права ветеранів

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Руслана Величко-Трифонюк, виконуюча обов'язки Виконавчого директора Українського ветеранського фонду

Як захищені трудові права ветеранів в Україні та за кордоном: порівняння

Український ветеранський фонд продовжує аналізувати найкращі практики щодо підтримки ветеранів у різних країнах. Якісне дослідження стає міцним підґрунтям для розбудови системи прав та законодавства, яке захищатиме права ветеранів, зокрема трудових.

Понад 800 тисяч людей отримали статус ветерана війни, станом на 1 січня 2024 року. Загальна кількість учасників бойових дій наразі сягає мільйона осіб.

Необхідно швидко вносити зміни до законодавства, аби система трудових відносин не колапсувала, коли із завершенням війни кількість ветеранів, котрі потребують захисту – збільшиться в рази.

Сполучені Штати Америки

У США діє найрозвиненіша ветеранська політика у світі. Багато програм підтримки діють як на федеральному, так і місцевому рівнях. Система гарантування трудових прав ветеранів почала формуватися ще у 19 столітті, після завершення громадянської війни, коли від держави очікувалися конкретні кроки щодо впровадження адаптаційних заходів.

Наразі в Штатах діють закони, які регулюють працевлаштування ветеранів та надання їм додаткових гарантій. Це «Закон про права на працевлаштування та повторне працевлаштування» і «Закон про допомогу ветеранам війни у В'єтнамі», які зобов'язують роботодавців з федеральним фінансуванням надавати пільги ветеранам при працевлаштуванні.

На рівні із прийнятими законами також діє ефективна система переходу від військової служби до цивільного життя, перший етап підготовки якої починається, ще коли людина служить. Програма спрямована на надання допомоги в пошуку роботи і пов'язані з цим послуги. Військові можуть скористатися зазначеною програмою протягом 10 років після звільнення зі служби. Усі категорії військових, незалежно від типу підписаного ними контракту, можуть скористатися програмою переходу.

Для ветеранів проводять семінари фахівці Державної служби зайнятості, Служби підтримки військових сімей департаменту праці та штатні співробітники Центру ветеранів з питань зайнятості і працевлаштування. На семінарах захисники й захисниці можуть дізнатися детально про пільгові програми, отримати кар'єрні консультації на основі оцінки їхнього досвіду, отримати персоналізовану стратегію для пошуку роботи, психологічну підтримку тощо.

Ще важливі чинні норми:

Право повторного працевлаштування, у випадку мобілізації ветерана. Роботодавець повинен повторно прийняти на роботу військових, які повернулися після служби.

Додаткові податкові пільги для роботодавців, які працевлаштовують ветеранів з інвалідністю.

Податкові пільги для роботодавців, які наймають ветеранів, котрі були без роботи й отримували допомогу. Програма ділиться на короткострокову, середньострокову та довгострокову. Чим довше ветеран отримував допомогу від держави по безробіттю, тим вищу кредитну пільгу може отримати роботодавець, у випадку, якщо він створить умови, щоб ветеран якомога довше залишався працювати. Таким чином стимулюються роботодавці до довгострокової співпраці з ветеранами.

Право бути вільним від дискримінації та помсти на робочому місці.

Зазначу, що без належного законодавчого закріплення, забезпечення ветеранів допомогою та підтримка їхніх прав була не настільки досконалою.

Велика Британія

1,85 мільйона осіб перебували у Збройних Силах Великої Британії, станом на початок 2021 року. Це 3,8 % від загальної кількості населення на території держави. При цьому 340 000 компаніями у Британії керують колишні військовослужбовці.

Забезпечення трудових прав ветеранів Великої Британії від США відрізняється тим, що більшість програм виконує безпосередньо суспільство, а не держава. До прикладу, багато роботодавців підписали Угоду про збройні сили, яка зобов'язує їх надавати ветеранам підтримку в працевлаштуванні. Для військових є спеціальні програми працевлаштування, стажування та менторства, які забезпечують працедавці.

У 2018 році Уряд Британії запровадив політику переходу з військової служби до цивільного життя, яка починається ще за два роки до виходу бійців зі служби. Велика увага приділяється розвитку життєвих навичок, які будуть необхідними у цивільному житті.

Щодо законів, які діють по захисту трудових прав – це Закон про збройні сили 2021 року, який прийнято для підсилення Угоди про збройні сили та старого закону про збройні сили 2006 року, закріплює зобов'язання «уряду, підприємств, місцевої влади, благодійних організацій та громадськості» підтримувати чинних і колишніх військових та їхні родини.

Крім того, за даними Міністерства, 89 % ветеранів, які користуються програми Кар'єрного партнерства, знаходять роботу. При цьому, 4 % залишаються безробітними, а решта є економічно неактивними через пів року після звільнення зі служби. Про це свідчать дані дослідження працевлаштування за 2021-2022 рік. Також МО відзначає, що рівень зайнятості серед ветеранів вищий, ніж серед цивільних за той самий період.

Ізраїль

Попри те, що в Ізраїлі майже все населення проходить військову службу й там багато ветеранів з бойовим досвідом, все ж пільг для колишніх військових не так багато. Держава більше зосереджена на наданні рівних можливостей для всіх громадян.

Також в законодавстві Ізраїлю немає поняття «ветеран», там застосовують визначення «звільнений солдат», «дійсний резервіст», «звільнений солдат з інвалідністю», «поранений солдат». Ці категорії осіб підлягають додатковому захисту та мають соціальні права та гарантії, які забезпечує держава, приватна сфера, а також громадські організації.

Для ветеранів діє тимчасова допомога по безробіттю. Якщо ветеран втратив або не може знайти роботу, держава тимчасово виплачує кошти, обов'язковою умовою отримання якої є пошук робочого місця. Солдати до 70 днів протягом першого року після звільнення отримують цю допомогу. Є додаткова виплата для ветеранів, які працювали на критично-важливій роботі, вони отримують одноразово 9550 шекелів.

Для бійців, які завершують службу та повертаються до цивільного життя, діють такі програми підтримки: допомога в навчанні та здобутті професії, податкові пільги для військових, які відслужили понад 2 роки.

Крім того, якщо військовий до вступу на службу в ЦАХАЛ працював, він може або отримати компенсацію по звільненню зі служби, або повернутися на попереднє місце роботи, і роботодавець зобов'язаний працевлаштувати його протягом 6 місяців.

Україна

Зараз у трудовому кодексі України поняття «ветеран» зустрічається двічі. Це свідчить про те, що велика категорія громадян випадає з правового поля зору держави. Немає достатнього регулювання та закріплення преференцій на законодавчому рівні.

Наразі трудове законодавство згадує про ветеранів у розділі «щодо переважного права на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і

праці» та у статті «щодо встановлення додаткової відпустки». Необхідно вже зараз внести зміни у закони, які сприятимуть навчанню та перекваліфікації військових, сприятимуть додатковим пільгам та надаватимуть кредитні гарантії для роботодавців, коли ті найматимуть на роботу ветеранів.

Також доцільно було б у трудовому законодавстві закріпити норми, які надавали б допомогу з працевлаштування й членам родин ветеранів.

Важливо зазначити, що наразі окрім Кодексу законів про працю, також діє ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який ширше охоплює та регулює трудові права ветеранів. Проте необхідно внести деякі зміни до його положень, щоб забезпечити повне дотримання прав ветеранів у трудовій сфері. Нинішнє розпорошення норм між двома нормативними базами робить неможливим якісне впровадження програм підтримки ветеранів на національному та регіональному рівнях (https://censor.net/ua/blogs/348877_6/klkst_veteranv_kotr_potrebuyut_zahistu_zblshitsya_v_razi). – 2024. – 10.05).

До питання затвердження стандарту української мови як іноземної

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Павло Левчук, лінгвіст, науковий працівник Інституту славістики Польської академії наук

Як національна комісія українську мову в ЄС проводжала

Критичний погляд із Польщі

Історія із затвердженням стандарту української мови як іноземної має свою тривалу та досить специфічну історію. Для мене вона почалася давно... Одним із яскравих спогадів про процес роботи над просуванням української у світі був 2016 рік, коли у стінах МОНу, автори вимог до стандартів та тодішні заступники міністра говорили в один голос, що стандарти української мови як іноземної будуть винятково державні, без адаптування до європейських моделей. Повертаючись до Кракова я був дуже розчарований, але тоді в Кракові мені сказали – їх змусить це зробити український народ та прагнення до ЄС.

На початку весни 2024 року Комісія нас порадувала, і нарешті опублікувала проєкт стандартів української мови як іноземної. Такі довірливі як я подумали, що це щось нове і дійсно релевантне до європейських вимог. Раділи ми недовго, тому що це старі пропозиції, на яких просто змінили дату. Мабуть членам Комісії зараз не до української мови у світі, можливо, вони мають важливіші справи. Публічне обговорення минуло, документ розіслали науковим інституціям, які досить часто навіть ніколи і не тестували знання з української мови як іноземної. Скоріш за все, пропозиції Комісії підтримали за замовчуванням і тепер цей орган влади урочисто починаємо проводити українську мову в Європейського Союзу.

Беручи до уваги досвід інших країн у системі сертифікації європейських мов, хочу запропонувати широкій громадськості декілька важливих моментів і, на жаль, сотні дрібних недоопрацювань, котрі творять цей проєкт неможливим до прийняття. На мою думку, Національна комісія зі стандартів державної мови все ж таки спрямує свою пропозицію у Європу. Тож я б хотів, щоб небайдужі українці розуміли, чому імітування діяльності цим органом влади нічим хорошим для української мови не завершиться.

Розглянемо кілька дуже важливих мінусів цієї пропозиції:

1. **Відсутність законодавчої бази.** У пропозиції ми читаємо що:

Запропонований стандарт застосовують у всіх сферах суспільного життя, визначених Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Однак закон не

визначає сфер функціонування української мови як іноземної. Єдине згадування іноземної мови в Законі є у статті 22, яка чітко вказує, що українська мова не є іноземною.

У бібліографії до пропозиції є Конституція України, але головний закон у державі оперує категоріями: іноземна військова база (стаття 17); іноземна держава (стаття 85); іноземна валюта (стаття 92). Категорії іноземна мова, українська мова як іноземна відсутні. Покликання на Конституцію та на профільний Закон, які регулюють функціонування української мови як державної, щодо функціонування української мови як іноземної є правовим нігілізмом. Визначення застосування української мови «у всіх сферах суспільного життя, визначених Законом» як іноземної веде до підміни державного статусу української мови в Україні на статус іноземної.

Треба чітко визначити сфери функціонування української мови як іноземної і зафіксувати це законодавчо. Усі нормативні документи Національної комісії зі стандартів державної мови (Положення) згідно із профільним Законом стосуються української мови як державної, яка є національною мовою українців, а не іноземною мовою для них. Єдиним документом, на який спираються автори Стандартів і який відповідає поставленій меті, є «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання». Рекомендації описують досягнення тих, хто вивчає іноземні мови в Європі. Отже, вимагає законодавчого врегулювання різних статусів української мови як національної, яка є державною та рідною мовою українців, основою конституційного ладу української держави, і як іноземної в Європі та світі. Перша підпадає під регулювання національного законодавства, друга – міжнародного. Гармонізування національного і міжнародного законодавства повинна забезпечити Комісія, яка має право законодавчої ініціативи (див. стаття пп. 6, п. 1 стаття 44). Крім того, створенню стандартів з української мови як іноземної мають передувати базові стандарти української мови як національної. Варіант мови як іноземної є вторинним щодо варіанту мови як національної/першої/рідної. У цій частині мене дуже непокоїть відсутність будь-якої реакції Уповноваженого з захисту української мови, однак із публічних джерел відомо, що пан Кремінь досить активно спілкується з Головою Комісії (дописи на офіційній сторінці Уповноваженого у соціальній мережі «Фейсбук»), тому на такі огріхи він закриває очі. Як там було – ну якось то буде.

У цій частині давайте ще подивимось на саму назву: Стандарт державної мови «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння А1 – С2» (далі – Стандарт). Ця назва є продовженням правового нігілізму. Таке формулювання визначає державну мову як іноземну. Навіть формулювання Державний стандарт «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння А1 – С2» (далі – Стандарт) усував би правову і частково політичну проблему.

А далі читаємо наступне: «Стандарт державної мови «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння А1 – С2» – це сукупність норм і положень, що окреслюють вимоги Української держави до рівня володіння українською мовою з боку осіб, для яких українська мова не є рідною (першою).

Не відомо, чи йдеться про громадян України, чи будь-яку особу, для якої українська не є рідна. Таким чином, те, що не довела до кінця русифікаційна політика радянської влади, зробить Національна комісія зі стандартів державної мови, що може призвести до того, що російська стане «первим рідним язиком».

2. Документ не є стандартом – це вимоги до рівнів володіння.

Документ є переписаною версією з наступних праць:

1. Стандартизовані вимоги до рівнів володіння українською мовою як іноземною А1–С2 – URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-materiali-ukrainskim-shkolam-za-kordonom> (дата звернення: 01.11.2023)

2. Українська мова як іноземна. Стандартизовані вимоги. Рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань: посібник / Данута Мазурик, Олександра Антонів, Олена Синчак, Галина Бойко. – Київ : Фірма «ІНКОС», 2020. – 186 с.

У кожній з цих праць, ще на додаток тих самих авторок, є вимоги до рівнів. В документі бракує організації іспиту, типів і видів завдань, часу на їх виконання та інших обов'язкових складових для такого типу документу, як це вимагають стандарти ALTE.

Вимоги для цієї частини важливі з уваги на те, що в іспитах, котрі вже є Комісія плутає поняття граматична компетенція та лексична компетенція і пропонує питання, котрі стосуються граматики в частині читання, що абсолютно суперечить здоровому глузду та документам Ради Європи. З тої самої причини у іспит з мовлення (інтерація та медіація) відбуваються з комп'ютером, а не з живою людиною, як у всіх країнах ЄС. Програма не відповідає на слова іспитованого та не входить з ним у діалог, що є ключем у вирішенні конфліктів, тобто у медіації. На закиди Комісія реагує загальними словами, а не конкретикою. Прошу порівняти розмиту відповідь на моє питання і бажання співпраці, хоча на офіційному засіданні за сприяння Посольства України у Польщі члени Комісії були відсутні.

3. Наукове обґрунтування таких вимог – відсутність наукової складової.

Тут трошки дивна ситуація. Теоретично текст писали і затверджували науковці, в практиці текст надто відбігає від науки. У бібліографії всього 5 позицій. Якщо законодавча частина (Конституція та профільний закон) прости вписані, щоб створювати кількість, то у практичній частині лишаються дублювання вимог та документ Ради Європи з 2001 року в українській версії з 2003. З того часу в дидактиці та сертифікації іноземних мов надто багато змінилось. Для прикладу авторкам та комісарам невідомий такий документ, як CEFR CV: Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors. Strasbourg: Council of Europe, 2020, котрий доповнює цитований у праці документ з 2003 року. Прикладово сучасна Дидактика та методика викладання польської як іноземної та другої авторства Пшемислава Гембаля та Владислава Мьодунки, котру опублікували в 2020 році вже чітко описує медіацію згідно цих доповнень. Додатково, в 2021 році Івона Яновська, вже колишня секретар Державної комісії з сертифікації польської мови як іноземної публікує детальний опис змін у системі медіації вже польською мовою. Яновська додає 23 таблиці, котрі змінюють погляд на медіацію, хоча і без документу з 2020 українська пропозиція іспиту надто відстає від сирої пропозиції з 2001 року. Навіть якщо документ з 2020 року дописати у список використаної літератури – це не змінить самого змісту, а стане ще більше компрометацією.

Польські програми викладання, що є відповідником української пропозиції мають близько 200 позицій у бібліографії, без самих підручників для вивчення. Думаю, що математики швидко поррахують, наскільки пропозиція є необґрунтованою. Мабуть підставою було гадання на кавовій гушці, чи водіння пальцем по небу, але точно не лінгвістичні дослідження. У дискусії зі мною одна з членкинь грозилася повкидати все, що можна, що вже напрацювали з української мови як іноземної, проте це все є про викладання, а не про тестування, а це дві різні речі. Зрештою, ті статті, що мають європейців переконати не індексуються у міжнародних базах, я вже мовчу про SCOPUS і WoS, хоча б у ERIN Plus чи у CEEOL. Європу не цікавить категорія Б, а статті з подвійним сліпим рецензуванням та відкритими списками рецензентів з різних країн світу. Українській мові потрібно світове визнання, а не «ми тут трошки чимось займаємось». Для прикладу, велика кількість статей відносно сертифікації в Польщі можна знайти навіть у базі SCOPUS, але польську комісію завжди очолювали професори, а український відповідник у нинішньому складі має великі проблеми з присутністю у цій базі. Комісія українську мову проводить у Європу, але сама не йде. Принаймні таке враження складається, коли читаєш пропозицію.

4. Питання ALTE.

У пропозиції написано:

Стандарт засвідчує:

– проєвропейський напрям української освітньої та мовної політики;

– прагнення України до вступу в Асоціацію укладачів мовних тестів (Association of Language Testers in Europe / ALTE) та до співпраці з Європейським центром сучасних мов при Раді Європи;
– можливість визнання українських мовних сертифікатів у ЄС та у всьому світі.

Правда є іншою. На момент початку громадського обговорення Україна і Комісія взагалі не контактували з цими організаціями, це натиски зі сторони українських чиновників змусили Комісію почати думати про європейське майбутнє для української мови. Проевропейський напрям Комісія мати почати від себе – законодавчої бази та розпізнавання представників України на міжнародній науковій арені. Україну бачать через призму її представників, а тут зауваг надто багато.

Якщо говорити про самі вимоги – мене дивує, чому у тематичному каталозі на А1 менше тем, ніж у англійській та французькій мовах. Чим українська гірша? Чому описують відміну трьох частин мови, на прикладі вживання тільки займенник у давальному відмінку? Чим відрізняються рівень С1 від С2, і які лінгвістичні дослідження структури української мови, частотності вживання граматичних форм в українській мові є підґрунтям саме для таких програм?

Хотілося б побачити ще і самі завдання та інструменти перевірки правильності створення завдань, швидкість запису аудіо для кожного рівня, присутність додаткових шумів на окремих рівнях. Особливо цікавить співвідношення граматичного каталогу та реальне тестування граматичної компетенції. Граматичний каталог є досить обширний і дуже дивно для чого він, якщо потім на практиці він не є предметом тестування та оцінки як окремої компетенції.

Ну і вишенька на торті – як буде тестуватися усна частина, за допомогою яких тестів і чи знову буде розмова винятково з залізякою, тобто комп'ютером?

У попередніх пропозиціях з 2015-2016 років та й у тому, що я бачив на презентаціях залишається проблема з автентичністю текстів для тестів. Потрібно відкинути класичну літературу і власні думки, а взяти тексти написані для інших цілей і зробити завдання на їх основі та всюди додати покликання на оригінал тексту.

Підсумок, мабуть трохи невтішний, але варто заглибитись у європейські практики і запропонувати дійсно європейську модель для української мови, а не бездумно копіювати запозичені від інших програм пропозиції. Українська мова – це самостійна мова. Пам'ятайте про це (https://lb.ua/blog/pavlo_levchuk/616287_yak_natsionalna_komisiya_ukrainsku.html). – 2024. – 31.05).

Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти»

Блог на сайті LB.ua

Про автора: Станіслав Ніколаєнко, голова парламентського комітету з науки і освіти 2002-2005 років, Міністр освіти і науки України 2005-2007 років

І знову про реформи у вищій школі...*

Колективи українських університетів із тривогою стежать за ситуацією у школах, складанням НМТ випускниками. Інформація, що надходить, невтішна: діти перевтомлені, знервовані, допускають технічні помилки.

Найгірше, що багато випускників, особливо юнаків, планують виїжджати з України, навчатися за кордоном. Це глибоко турбує і змушує реагувати адекватно до ситуації.

Проте дії нинішньої влади не відповідають викликам часу, більше того, вона часто чинить навпаки, ніби підштовхуючи молодь відшукатися від української освіти, їхати за кордон.

* Матеріал друкується зі скороченнями, повний текст – за посиланням, що надається в кінці повідомлення

Нещодавнє рішення парламенту вкотре підтверджує цю тезу. 6 червня 2024 року Верховною Радою України проголосовано Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти», яким передбачається зміна основних посад науково-педагогічних працівників, запровадження педагогічних посад у закладах вищої освіти, зменшення кількості годин навчального навантаження та встановлення мінімального обсягу виконання наукової роботи науково-педагогічними працівниками тощо. Однак нічого не сказано про посилення дослідницької роботи, тобто дія закону є абсолютно протилежною до його назви.

У надзвичайно складних умовах воєнного стану, загальної мобілізованості українського народу на перемогу над російським агресором запровадження дії цього закону призведе до посилення соціальної напруги в колективах закладів вищої освіти. Цілі та зміст його статей породжують розбалансованість в роботі університетів, оскільки невизначений механізм переведення з науково-педагогічних працівників у педагогічні та порядок оплати праці педагогічних працівників у цих умовах.

Цей крок більшість науково-педагогічних працівників сприймають, як образу, недовіру до їхньої діяльності. При цьому ніхто в академічній спільноті не заперечує проти залучення практиків до викладацької діяльності із встановленням заробітної плати відповідним рішенням вченої ради, адже ст. 36 Закону України «Про вищу освіту» дає таке право університетам.

Заклади вищої освіти нині функціонують на основі затверджених торік бюджетів, вже складено попередні штатні розписи на наступний навчальний рік. У той самий час цей закон не передбачає виділення додаткових коштів закладам вищої освіти на оплату праці залученим науково-педагогічним працівникам у зв'язку зі зменшенням навчального навантаження науково-педагогічних працівників з 600 до 500 годин.

Незрозумілим також є введення та облік кількості годин на наукову діяльність, встановлення нормативних обсягів виконання наукової роботи для науково-педагогічних працівників на рівні 500 годин на рік. Оскільки така діяльність є інтелектуальною та творчою роботою викладача, нормативи оцінки її виконання матимуть дискусійний та суперечливий характер.

Облік наукових здобутків, напевне, варто здійснювати з урахуванням кількості виданих монографій, соціально значущих статей, тез, патентів, наявних наукових проєктів і грантів, а не у годинах навантаження науково-педагогічного працівника, які для кожного викладача, дослідника можуть бути різними. Адже державі, фронту, бізнесу потрібні не години науки, а конкретні науково-технічні розробки.

Ухвалений Закон не вирішує завдання мотивації та фінансового стимулювання вчених, а також протирічить Бюджетному кодексу України, зокрема у межах виконання бюджетної програми за КПКВК 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» (освітній бюджет), яка не передбачає ніяких додаткових коштів на наукові дослідження науково-педагогічним працівникам. Цей факт руйнує сумнівну впевненість авторів закону в посиленні наукової складової діяльності університетів.

Викликає непорозуміння норма річного навантаження 900 годин для педагогів університетів, коли в статті 60 Закону України «Про фахову передвищу освіту», статті 25 Закону України «Про загальну середню освіту» сказано, що навчальне навантаження на одну ставку викладацького складу закладу фахової передвищої освіти, вчителя школи становить 720 годин на навчальний рік. Запропоновані зміни до Закону України «Про вищу освіту» призведуть до дискримінації університетських педагогічних працівників, порівняно з їхніми колегами у закладах фахової передвищої освіти і навіть у школах та профтехучилищах. Якщо взяти до уваги, що навчальний рік в університеті триває в середньому 30 тижнів, то, з урахуванням норм закону, педагог мусить мати три навчальні пари щоденно – лекції, семінари, лабораторні заняття. Думаю, що таке міг придумати лише той, хто в стінах університету ніколи по-справжньому не працював.

Ухвалений законопроект не відповідає стратегічно важливим міжнародним та національним документам, зокрема Великій Хартії Університетів, Закону України «Про вищу освіту» та «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки», затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р., особливо в частині автономії та свобод університетів, дебіюрократизації їхньої діяльності.

Неможливими для реалізації є терміни впровадження Закону. Адже у зв'язку з військовою агресією росії проти України, руйнуванням енергетичних потужностей, обмеженнями споживання електроенергії та з урахуванням необхідності повідомляти про істотні зміни умов оплати праці членів колективів за два місяці виникає ситуація, яка унеможливить своєчасне виконання норми прийнятого закону закладами вищої освіти.

Цей закон також дезорганізує діяльність закладів вищої освіти, відволікаючи їхню увагу від нагальних потреб – обмеженості коштів, труднощів із забезпеченням навчального процесу через вимикання електроенергії, неможливості своєчасно провести закупівлі обладнання для дослідницьких цілей, міжнародної співпраці, ремонтів корпусів та гуртожитків і т. ін.

Дисбаланс у діях виконавчої влади в гуманітарній сфері вкотре засвідчує гостру потребу підсилення й оновлення цієї державної ланки, введення посади віце-прем'єр-міністра з гуманітарних питань, залучення до керівництва нових, патріотично налаштованих професіоналів.

У таких умовах, на думку багатьох працівників університетів та роботодавців, Президенту України доцільно накласти вето на цей закон, аби не зірвати навчальний рік та не розбалансувати діяльність українських вишів (https://lb.ua/blog/stanislav_nikolaienko/618814_i_znovu_pro_reformi_vishchih_shkoli.html). – 2024. – 14.06).

ГАЛУЗЕВА ПОЛІТИКА

Адаптація України до кліматичного законодавства Європейського Союзу

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Юрій Маслов, голова «Асоціації органів місцевого самоврядування «Стратегія Європейського Союзу для Дунайського регіону»

Питання зеленого курсу та декарбонізації України у контексті відновлення транспортної інфраструктури

...Головним трендом розвитку Європейської спільноти є системне впровадження зелених рішень у кожному секторі економіки. Особливої уваги надається обмеженню викидів парникових газів для запобігання негативним кліматичним змінам, пов'язаним із глобальним потеплінням. Не оминає це питання і сферу розвитку європейської морської транспортної інфраструктури. Аналіз різноманітних інформаційних джерел свідчить, що питання декарбонізації судноплавства та портової діяльності у ЄС є таким же актуальним як і розвиток всього сільського господарства. Розуміння цих процесів та **адаптація України до сучасних кліматичних вимог Європейської спільноти є запорукою успішної євроінтеграції нашої країни з урахуванням забезпечення економічного розвитку інфраструктурної галузі.**

...Україна володіє величезним потенціалом для виробництва різноманітних альтернативних палив, як для судноплавства, так і для інших видів транспорту та енергетики.

* Матеріал друкується зі скороченнями, повний текст – за посиланням, що надається в кінці повідомлення

У 2023 році UkraineInvest та Madoqua Renewables Holding Limited (голландсько-португальська компанія) підписали меморандум про співпрацю, згідно з яким UkraineInvest супроводжуватиме інвестиційний проєкт компанії Madoqua Renewables щодо будівництва у Тернопільській області заводу з виробництва зеленого метанолу з відходів виробництва цукру з використанням стічних вод.

У 2024 році за підтримки посольства Великої Британії реалізується проєкт Innovate Ukraine, який фінансується UK International Development. Обсяг фінансування Фонду становить 16 млн фунтів. Вони будуть спрямовані на проєкти енергетичних інновацій для відновлення української енергетичної інфраструктури. За останніми даними UK International Development було відібраними 16 інноваційних проєктів зеленої енергетики в Україні, які підтримає Велика Британія. Серед них – проєкт Біоенергетичної асоціації України щодо виробництва біометану, у тому числі для експорту та для використання у транспортному секторі ((bio-CNG та bio-LNG).

В рамках зазначеного проєкту UK International Development забезпечив грантове фінансування двох проєктів з виробництва відновлювального водню, які розташовані в Одеській області, які можуть бути залучені у перспективі для виробництва суднового палива – електронного метанолу.

Зазначені проєкти підкреслюють неймовірну зацікавленість західних партнерів у проєктах виробництва альтернативних палив в Україні.

Нещодавно президентом України Володимиром Зеленським підписано Закон України о внесенні змін у Митний кодекс України відносно митного оформлення біометану. Те, що на перший погляд є незначною корекцією українського законодавства є у дійсності поворотним моментом у експорті альтернативного палива з України.

Розвиток міжнародних зелених транспортних коридорів та необхідність забезпечення міжнародних суден альтернативним паливом з нульовими викидами відкриває для України нові величезні економічні можливості. За даними Мінінфраструктури Україна виробляє 44 млн м³ побутових відходів на рік. Залучення таких технологічних проєктів як WasteFuel надає можливості українському енергетичному та морському секторам стати учасниками нового багатомільярдного ринку альтернативних суднових палив.

І це не тільки виробництво зеленого біо чи електронного метанолу. Це, також, виробництво біопалива, біоLNG, зеленого аміаку, зеленого водню, синтетичного газу для чого в Україні є всі необхідні кліматичні та галузеві умови.

Отже, перед транспортною галуззю України стоїть нелегкий вибір: приєднатися до сучасних світових кліматичних стратегій розвитку галузі чи залишитися у сірій зоні транспортних коридорів з суттєвим вуглецевим слідом, що у перспективі зменшить їх конкурентоспроможність та подальший економічний розвиток.

З іншої сторони, враховуючи євроінтеграційний рух України в нас, в цілому, немає вибору. У 2023 році Європейська рада прийняла рішення про початок переговорів про вступ України до Європейського союзу. Цей процес передбачає комплекс системних реформ, одна з ключових це – подальша адаптація українського законодавства до права Євросоюзу, що безумовно містить виконання європейського кліматичного законодавства.

З урахуванням необхідності адаптації українського законодавства до права Євросоюзу, зараз, в рамках так званого селф-скрінінгу відбувається внутрішня оцінка стану наближення українського законодавства до права ЄС.

ГО «Альянс відновлення України» розглянуто низку стратегічних документів розвитку морської транспортної галузі та портової діяльності, таких як Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, План заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, Морська доктрина України на період до 2035 року.

Проведений аналіз свідчить, що зазначені нормативно-правові документи принципово застаріли, не відповідають сучасним кліматичним вимогам та світовим тенденціям

розвитку галузі, потребують негайного оновлення та актуалізації. До речі, визначення «декарбонізація», навіть не зустрічається в зазначених документах.

Актуалізації, також, потребує Закону України «Про альтернативні види палива», який є застарілим, не відображає усі види альтернативних палив, як це визначено у Євродирективі (EU) 2018/2001, та, виключно, декларативно забезпечує державну підтримку виробництва альтернативних палив.

Єдина державна програма, яка мала у собі окремі заходи щодо підтримки виробництва альтернативних палив (Державна цільова економічна програма енергоефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2021 роки), за свідченням експертів, не досягла своїх цілей.

Окремі положення щодо стимулювання використання біологічних видів палива в Україні були закладені у Податковий та Митний кодекси України. Так, згідно із п. 197.16 ст. 197 розділу V ПК України передбачено – звільнення від податку на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України, а також п. 14 і 16 ч. 1 ст. 282 МК України – звільнення від оподаткування митом при ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі: а) енергоощадного обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії; б) матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії.

Перелік розглядуваних товарів містить Постанова КМУ «Питання ввезення на митну територію України енергоощадних матеріалів, обладнання, устаткування та комплектувальних виробів за проектами демонстрації японських технологій» від 30 березня 2016 року № 293. Проте в цьому Переліку енергоощадне обладнання й матеріали, обладнання й матеріали для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел в реальності не зазначено, що вкрай ускладнює його реалізацію.

Попри загальне недосконале законодавство та відсутність державної підтримки щодо виробництва та використання альтернативних палив 22 березня 2024 року Кабінетом Міністрів України прийнято постанову № 323 «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання, діяльність яких пов'язана з використанням об'єктів портової інфраструктури», якою закладено механізм компенсації витрат, у тому числі на створення інфраструктури заправки та підзарядки в портах, що забезпечує транспортні засоби, мобільне термінальне обладнання та мобільне наземне обладнання електроенергією, воднем, аміаком та метанолом.

У попередньому вигляді, складається парадоксальна ситуація, коли на рівні Кабінету Міністрів України приймається прогресивний нормативно-правовий акт, а стратегічні документи розвитку морської та портової транспортної галузі України, про які йшлося вище, наскрізь застарілі. Складається стійке враження про неузгодженість стратегій розвитку по питанню декарбонізації інфраструктури та використання альтернативних палив у середині владних структур, які відповідають за стратегію розвитку морського транспортного сектору.

Очікувалось, що ДП «Адміністрація морських портів України» буде в авангарді щодо розробки інноваційних проєктів розвитку українських портів відповідно до сучасних кліматичних вимог ЄС. У 2019 році ДП «Адміністрація морських портів України» презентувало інвестиційний проєкт щодо будівництва LNG-терміналу і плавпричалу для бункерування суден в морському порту Рені. За відсутності можливості бункеруватися звичайним паливом в українських портах міжнародні судна бункеруються в Румунії чи Туреччині, що звичайно псує імідж України, як морської

держави. У перспективі, зазначений недолік може бути компенсований шляхом забезпечення суден альтернативним паливом виробленим в Україні. Але схоже, що питання забезпечення суден альтернативним паливом та розбудови відповідної інфраструктури, на відміну від європейських колег, в українських портовиків не на часі.

ГО «Альянс відновлення України» проведено скринінг діяльності морських наукових та навчальних установ, який показує, що **питання декарбонізації морських та річкових транспортних перевезень та портової діяльності, питання розвитку зелених транспортних коридорів, питання виробництва та застосування альтернативного суднового палива практично відсутні у наукових програмах.**

Окремо треба наголосити на необхідності розробки принципово нової регіональної політики приморських областей України у контексті піднятих нами питань. Забезпечення морської транспортної галузі України та портового сектору альтернативним паливом потребує формування нових форм співробітництва та координації на регіональному та міжгалузевому рівнях.

Наприклад, наразі, на виконання Закону України «Про управління відходами», Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України оприлюднено проєкт Національного плану управління відходами України до 2033 року.

Здійснені Міндовкілля розрахунки, наведені у проєкті Нацплану, показують, що річний обсяг утворення сільськогосподарських відходів на даний період сягає 144,5 млн тонн та досягне 179,3 млн тонн до 2035 року. За оцінками фахівців, відходів органічної сировини, які утворюються в українському агросекторі, достатньо для роботи 1,5 тис. біогазових електроустановок загальною потужністю понад 100 МВт, а біогазовий резерв складає 15 млрд м³/рік (а по окремих розрахунках – понад 20 млрд м³/рік). Потенціал вітрової генерації в Україні оцінюється міжнародними експертами в 140 ГВт. Наведені дані свідчать про наявність вагомого ресурсного, енергетичного та економічного фундаменту для виробництва альтернативних суднових палив – наприклад зеленого чи електронного біометанолу, який є наразі домінантним альтернативним судновим паливом.

Водночас в зазначеному проєкті Національного плану управління відходами України до 2033 року планується будівництво об'єктів термічного оброблення відходів, у тому числі в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях України. Враховуючи, що регіональні плани управління відходами, згідно з законом України «Про управління відходами», формуються відповідно до національного плану обласні державні адміністрації, Мінінфраструктури та Міненерго мають дуже прискіпливо дослідити зазначений документ та закласти технології обробки відходів, які забезпечать виробництво альтернативних суднових палив, а не звичайне спалювання.

Німеччина надасть Україні грант на суму 20 мільйонів євро на розвиток відновлюваної енергетики

До речі, європейські порти, у контексті енергетичного переходу, самі стають енергетичними хабами, забезпечуючи акумуляцію технологій виробництва та зберігання альтернативних палив, та розбудову інфраструктури бункерування суден, що несе економічну, екологічну та соціальну вигоду, у тому числі для місцевих громад шляхом створення нових робочих місць та значного покращення екологічних показників роботи портів. Наприклад, фахівцями Морського глобального форуму та консалтингової компанії Агир підраховано, що декарбонізація судноплавства та портової діяльності забезпечить створення до 4 мільйонів нових робочих місць.

Отже, **по-перше, необхідно забезпечити оцінку всіх регіональних ресурсів (перш за все муніципальних та сільськогосподарських відходів) зазначених територій, які можуть бути залучені для виробництва альтернативних суднових палив та закласти в регіональні програми управління відходами побудову підприємств з обробки відходів орієнтованих на забезпечення потреб морської транспортної галузі таким чином, щоби забезпечити розумну логістику виробництва та транспортування палив щодо розташування морських портів**

По-друге, Мінінфраструктури та підвідомчі міністерству організації мають забезпечити проведення оцінки портових ресурсів щодо визначення потенційних майданчиків для виробництва та зберігання альтернативних суднових палив та для розбудови відповідної інфраструктури бункрування суден, як це відбувається у портах ЄС.

Як влучно наголосив міністр енергетики України Герман Галущенко, під час діалогу високого рівня у межах Міністерської зустрічі Міжнародного енергетичного агентства у Парижі, «Зелений» перехід – це більше, ніж «зелена» енергетика, це більше, ніж екологія. Це національна безпека України».

Враховуючи вищезазначене, ГО «Альянс відновлення України» вважає критично важливим за участі представників транспортної та енергетичної галузей, профільних наукових установ при підтримці національних та міжнародних донорів здійснити такі дії:

Створити спеціальний фонд підтримки декарбонізації судноплавства та портової діяльності;

Створити міжгалузевий дослідницький центр декарбонізації судноплавства та портової діяльності, розвитку виробництва альтернативних суднових палив та розбудови відповідної портової інфраструктури;

Привести нормативно-правові документи виробництва та застосування альтернативних палив, розвитку морської транспортної галузі та портової діяльності України у відповідність до законодавства ЄС відповідно до сучасних кліматичних вимог;

Забезпечити удосконалення нормативно-правових документів щодо державної підтримки розробки технологій та виробництва альтернативних палив;

Розробити спеціальну регіональну політику приморських територій України щодо розвитку альтернативної енергетики та управління відходами орієнтовану на забезпечення декарбонізації морської транспортної галузі та виробництва альтернативних суднових палив, що забезпечить економічний, екологічний та соціальний розвиток регіонів.

Провести скринінг чинних міжнародних проєктів виробництва альтернативних суднових палив та розробити механізми їх залучення до експериментальних проєктів в Україні;

Забезпечити реалізацію пілотних проєктів створення у морських портах України інфраструктури забезпечення суден альтернативним паливом на засадах державно-приватного партнерства;

Залучити міжнародну грантову допомогу щодо підтримки дослідницьких проєктів, оновлення законодавства, експериментального впровадження технологій та обладнання, яке забезпечує зменшення викидів парникових газів, реалізації відповідних проєктів виробництва, зберігання та транспортування альтернативних суднових палив.

Виконання запропонованих дій забезпечить високий імідж України, як сучасної морської держави, забезпечить додаткові надходження до державного бюджету за рахунок бункрування міжнародних суден альтернативним судновим паливом, суттєво сприятиме зменшенню викидів парникових газів, що забезпечить гармонізацію розвитку інфраструктури України з Європейським Зеленим Курсом (https://lb.ua/blog/yurii_maslov/615077_pitannya_zelenogo_kursu.html). – 2024. – 24.05).

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА НБУВ

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 3 (травень-червень 2024)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),

О. Гаранін, О. Карашук, С. Юхно.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.